

Handläggare
Britt Mattsson
Telefon: 08-508 09 330

Till
Östermalms stadsdelsnämnd
2018-10-25

Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi

Remiss från miljöförvaltningen Dnr 2018-1511

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Christina Klang
stadsdelsdirektör

Therese Rosén
avdelningschef

Sammanfattning

Syftet med rekommendationen är att ge praktisk vägledning i hur Stockholms stad kan arbeta systematiskt och proaktivt för minskad spridning av mikroplaster och kemisk exponering av syntetiska material. Förvaltningen anser att rekommendationerna i huvudsak är tydliga och ger en god vägledning för planering, projektering, upphandling, anläggning, uppföljning och skötsel av konstgräsytor och platsgjutet gummi.

Förvaltningen vill framhålla att en avgörande orsak till att användandet av konstgräs och platsgjutet gummi har ökat de senaste åren, och som inte nämns i remissen, är ökat slitage. Med en tätare stad följer ett ökat besöksstryck på stadens friytor, vilket medför att det exempelvis inte är möjligt att etablera naturgräs på de mest välbesökta platserna. Även ur tillgänglighetssynpunkt finns svårigheter med att kunna fasa ut de syntetiska materialen som används som fallskydd på lekplatser. Förvaltningen bevakar den tekniska utvecklingen och ser fram emot att det kommer fram ett fallunderlag av naturmaterial som uppfyller både tillgänglighets-, miljö-, kemikalie- och hållbarhetskrav.

Förvaltningen följer rekommendationen och material från återvunnet gummi, SBR, förekommer inte i ytskikten på någon konstgräs- eller platsgjutet gummiyta i stadsdelsområdets parker.

Bakgrund

Miljöförvaltningen har remitterat förslag till Rekommendationer för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi till berörda nämnder och bolag, bland annat Östermalms stadsdelsnämnd. Yttrandet ska vara miljöförvaltningen tillhanda senast 31 oktober 2018.

Kommunfullmäktige har i budget för 2018 gett miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att identifiera källor till mikroplaster i stadens vattenmiljö och att i samråd med berörda nämnder och styrelser ta fram en handlingsplan för att begränsa utsläpp av mikroplaster.

I Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019 beskrivs visionen om ett "Giftfritt Stockholm 2030" och vilka åtgärder som ska genomföras för att på sikt nå visionen. Åtgärderna handlar om att fasa ut och undvika farliga ämnen i kemiska produkter, varor och bygg- och anläggningsmaterial som staden använder och verka för att andra aktörer ska arbeta i samma riktning. Kemikalieplanen har ett genomgående fokus på att minska barns exponering.

Stockholms stad har en uttalad ambition att få fler barn och ungdomar fysiskt aktiva. Staden omfattas också av policyer, riktlinjer och lagkrav för tillgänglighet och säkerhet på lekytor. De syntetiska materialen på fotbollsplaner och lekytor har ökat markant i staden under senare år, för att uppfylla funktions-, säkerhets- och tillgänglighetsaspekter samt möjligheten att nyttja fotbollsplaner året runt.

Tidigare och pågående utredningar

Miljö- och hälsoaspekter relaterat till kemiskt innehåll i gummigranulat som ifyllnadsmaterial i konstgräsplaner för fotboll och i gjuten form på lekytor parallellt med den ökande användningen, har utretts av olika instanser nationellt och internationellt. Framförallt har risker vid användning av s.k. SBR-gummi av återvunna bildäck varit en källa till oro. Den europeiska kemikaliemyndigheten (ECHA) har utfört en riskbedömning där man bedömer hälsoriskerna för vistelse på fotbollsplaner med granulat gjorda av återvunna däck som låga. Miljöaspekter har inte inkluderats och ett antal försiktighetsmått ska enligt ECHA vidtas vid användning av SBR-gummi av återvunna däck. Bland annat ska kemikaliekraven uppfyllas, spelare uppmanas att tvätta händerna efter aktivitet och innan matintag etc. Granulat av återvunna däck används inte längre på fotbollsplaner i Stockholms stad. SBR-gummi (av återvunna däck eller annan källa) platsgjuts däremot i

baslagret på de flesta gummiunderlag med fallskyddande egenskap på lekytor. Vanligtvis används det även i ”backingen”, baksidan av konstgräs till lekytor och i vissa fall till fotbollsplan. Nyproducerade gummigranulat, EPDM och TPE har inte undersökts i samma utsträckning men är enklare att verifiera innehåll för, eftersom de till skillnad mot det återvunna gummit har bättre spårbarhet vad gäller ursprung och receptur.

De senaste åren har granulatet i fotbollsplaner som källa till mikroplast även fått stor uppmärksamhet. Även mikroplastspridning från själva konstgräset och de platsgjutna ytorna har också noterats, om än i mindre utsträckning. Inom regeringsuppdraget om källor till mikroplaster och förslag på åtgärder har Naturvårdsverket utformat en vägledning om verksamhetsutövarens ansvar och skyldigheter med fokus på minskad spridning av mikroplaster. En beställargrupp har även initierats med syftet att minska miljö- och hälsopåverkan från konstgräsplaner där representanter från fastighetskontoret, idrottsförvaltningen och Kemikaliecentrum deltar.

Stadens arbete med att ta fram det strategiska dokumentet Handlingsplan för att begränsa spridning av mikroplaster pågår och planeras att skickas på remiss till berörda nämnder och bolag senare under hösten 2018.

Denna remiss avser Rekommendation för användningen av konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi. Syftet med rekommendationen är att ge praktisk vägledning i hur Stockholms stad kan arbeta systematiskt och proaktivt för minskad spridning av mikroplaster och kemisk exponering av dessa ämnen.

Ärendet

Rekommendationen omfattar anläggning av fotbollsplaner, mindre konstgräsplaner samt lekytor med gummigranulat eller platsgjutet gummi, samt skötsel av befintliga sådana ytor.

Konstgräs används både på fotbollsplaner för tävlingsspel och på mindre bollplaner/multisportytor. Det används också på lekplatser och små ytor som är avsedda för lek. Konstgräs ökar nyttjandegraden och attraktiviteten i stadens parker och bollplaner och främjar lusten till spontanidrott inte minst hos barn och ungdomar. Olika slag av platsgjutet gummi används i lekmiljöer som markbeläggning för att öka tillgängligheten och minska risken för fallskador. Konstgräs och platsgjutet gummi har alltså från många synvinklar stora fördelar, men det finns också nackdelar, som risk för spridning av mikroplaster och kemisk exponering.

En önskvärd utveckling på lång sikt är en övergång till nya material eller lösningar. Staden testar också kontinuerligt nya material för att se om de uppfyller alla funktionella krav. På kort sikt gäller det dock att välja bästa befintliga alternativ, att ställa kemikaliekraV på materialet samt att åtgärda spridningen av mikroplaster och kemikalier så nära källan som möjligt.

Bilagor

Till remissen är bifogat ett stort antal bilagor som utgör underlag till rekommendationen.

Bilagorna är:

1. Beskrivning av syntetiska materialtyper. Miljöförvaltningen.
2. Förslag på kemikalie- och miljökrav vid anläggning av fotbollsplaner, multisportytor, idrottsarenor och lektytor som innehåller syntetiska material. Miljöförvaltningen.
3. Vägledning kring anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner, Naturvårdsverket.
4. Material som innehåller gummigranulat. Miljöförvaltningen.
5. Kemisk analys av gummigranulat. Kemikaliecentrum 2018.
6. Fallskyddsgummi och konstgräs – en kunskapssammanställning. Goodpoint 2016.
7. Återvunnet SBR-gummi. Miljöförvaltningen.
8. Från lekvärde till mikroplast.

Rekommendationen i sammanfattning

Rekommendationen innebär inte ett absolut förbud mot att använda konstgräs och platsgjutet gummi. Det är en avvägning som måste göras från fall till fall. Det viktiga är att göra det bästa möjliga inom ramen för de resurser och möjligheter som står till buds.

1. Undvik

Begränsa användningen av konstgräs, gummigranulat och platsgjuten gummi genom att försöka hitta ersättningsprodukter och minimera ytorna med markbeläggning av konstgräs, plast och gummimaterial.

2. Ställ krav på material

SBR (återvunnet gummi) ska inte användas i ytliga material. Nyproducerat gummi av EPDM eller TPE ska användas i sådana anläggningsdelar där användarna kommer i kontakt med det, dvs ifyllnadsmaterial i konstgräs och topplager i platsgjutet gummi. I underliggande lager accepteras SBR gummi. För SBR gummi och för nyproducerat gummi av EPDM samt TPE ska specifika kemikaliekraV ställas.

3. Följ upp

För att uppnå miljökraven måste planerings-, projekterings-, bygg- och förvaltningsprocessen miljösäkras. Byggaktören ska ha ett ledningssystem för styrning och uppföljning av miljöarbetet och varje projekt behöver upprätta en miljöplan som redovisar hur projektet kommer att uppfylla Stockholms stads miljökrav. Avsteg från stadens krav ska motiveras och godkännas av staden.

4. Utforma för att undvika spridning

Vid projektering av nya anläggningar och vid större omläggningar av gamla planer ska möjligheten att samla upp mikroplast beaktas i projekteringen.

5. Skötsel för att undvika spridning

För att minska spridningen av mikroplaster från befintliga anläggningar kan olika åtgärder vidtas. Exempel på sådan är skötsel- och underhållsplan som inkluderar granulathantering, loggbok över mängden granulat som läggs på, som skickas som avfall respektive återanvänds. Se över snöhantering och andra åtgärder som filter i golvbrunnar och borststationer för att minska spridning av granulat.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av parkmiljöavdelningen norra innerstaden. Rådet för funktionshinderfrågor har tagit del av remissen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att rekommendationerna som redovisas i punktform är tydliga och ger en god vägledning för planering, projektering, upphandling, anläggning, uppföljning och skötsel av konstgräsytor och platsgjutet gummi.

Förvaltningen har beretts möjlighet av miljöförvaltningen att delta i processen med att ta fram rekommendationerna, och förvaltningen har bidragit med uppgifter och lämnat synpunkter vid två tillfällen under arbetets gång.

En avgörande orsak till att användandet av konstgräs och platsgjutet gummi har ökat de senaste åren, och som inte nämns i remissen, är ökat slitage. Med en tätare stad följer ett ökat besöksstryck på stadens friytor, vilket medför att exempelvis naturgräs inte är möjligt att etablera, åtminstone inte på de mest välbesökta lekplatserna eller skol- och förskolegårdar. Flera förskolor och skolor i innerstaden saknar dessutom egen gård vilket ökar besöksstrycket i parkerna ytterligare. Enligt förvaltningens kunskap och erfarenhet behöver parker, lekplatser och skol- och

förskolegårdar vara större till ytan än idag, för att enbart naturmaterial ska kunna användas och hålla för besökstrycket. För innerstaden som redan är tätbebyggd, är det så gott som omöjligt att kunna utöka park- och lekytorna. I planeringen av nybyggnation handlar det däremot enligt förvaltningen om vilka värden som prioriteras och styr exploateringsgraden.

Förvaltningen anser att det ur tillgänglighetssynpunkt finns svårigheter med att kunna fasa ut de syntetiska materialen som används som fallskydd på lekplatser. En grundförutsättning för att kunna lyckas med det är att det tas fram alternativa naturmaterial som också uppnår godkänd tillgänglighet. Idag råder olika uppfattningar om exempelvis träflis och barkytor ger tillräcklig tillgänglighet för rullstolar. Strid sand fungerar bra som fallunderlag, men ger inte tillgänglighet. Sanden är dessutom en naturprodukt från en ändlig naturresurs och bör även med hänsyn till detta användas restriktivt som markmaterial.

Förvaltningen anser att det är mycket bra att miljöförvaltningen tagit fram förslag till miljö- och kemikaliekrav för anläggning av ytor med syntetiska material. (Bilaga 2). I en förlängning kan detta användas som kravspecifikation vid upphandling för anläggning av ytor av syntetiska material. Förvaltningen ser ett behov av att miljöförvaltningen vidareutvecklar och renodlar dokumentet så att det kan användas som mall i förfrågningsunderlag för upphandling av olika typer av entreprenader.

Användning av syntetiska markmaterial i parkerna inom stadsdelsområdet.

Rapporterna i remissens bilagor pekar på att det är gummigranulatet som används som ifyllnadsmaterial i konstgräset på fotbollsplaner som är den största källan till spridning av mikroplaster och kemisk exponering av de syntetiska materialen som undersökts.

Material från återvunnet gummi, SBR, förekommer inte i ytskikten på någon konstgräs- eller platsgjuten gummiyta i stadsdelsområdets parker. Inom nämndens ansvarsområde finns det inte heller någon anläggning som har gummigranulat som ifyllnadsmaterial.

På de små bollplanerna i Humlegården, Tessinparken och Abbisplan i Hjorthagsparken används sand som ifyllnadsmaterial. På Gustaf Adolfs parkens bollytor används kokos som ifyllnadsmaterial. En mindre yta på en nyanlagd lekplats i Norra Djurgårdsstaden har belagts med konstgräs som har sand som ifyllnadsmaterial.

I platsgjutna gummiytor som förekommer på några lekplatser inom stadsdelsområdet används nyproducerat gummi, EPDM, som är godkänt enligt rekommendationen.

Förvaltningen bevakar den tekniska utvecklingen och ser fram emot att det kommer fram ett fallunderlag av naturmaterial som uppfyller både tillgänglighets- miljö-, kemikalie-och hållbarhetskrav.

Samtliga bilagor i ärendet återfinns på <http://insynsverige.se/stockholm-ostermalm>
